

Araştırma Makalesi / Research Article

Feminist ve Sosyalist Kimliğiyle Gazeteci Sabiha Sertel

Sabiha Sertel is a Journalist with a Feminist and Socialist Identity

Dr. Öğretim Üyesi Ayla Acar¹

¹İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, İstanbul, Türkiye,
aylaacar@esenyurt.edu.tr

Özet

Sabiha Sertel'in 1919 yılında Büyük Mecmua ile başlayan gazetecilik yaşamı 4 Aralık 1945'te Tan gazetesine yönelik saldırıya kadar aktif bir şekilde devam eder. Resimli Ay, Resimli Hafta, Resimli Perşembe, Resimli Yıl ve Projektör dergileri ile Çocuk Ansiklopedisi Sevimli Ay'ı çıkartan Sertel, 1929 yılının Ocak ayından itibaren Cumhuriyet gazetesinde çalışmaya başlar, 1930'ların ikinci yarısından sonra da Tan gazetesinde Görüşler başlıklı köşesinde yazılarını sürdürür. Bu çalışmanın amacı, döneminin öne çıkan kadın gazetecilerinden Sabiha Sertel'in yazılarından yola çıkarak kadın anlatıları çerçevesinde onun feminist ve sosyalist duruşunu ortaya koymaktır. Çalışma, Cumhuriyet ve Tan gazeteleri üzerinden nitel içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. Cumhuriyet gazetesinin "Bana Sorarsanız" köşesinde "Cici Anne" imzasıyla yazan Sertel, okurlardan gelen çeşitli sorulara cevap vermektedir. Sertel, kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusunu feminist bir yaklaşımla ele almaktadır. Tan gazetesindeki yazılarında ise 1940'ların başlarında faşizme karşı bir duruş sergileyen Sertel'in yazıları, Basın Yayın Genel Müdürlüğüne üç kez yasaklanır. 1941 yılı başlarında ise Tan kapatılır ve ancak Sertel'in yazmaması koşuluyla gazetenin yayımlanmasına izin verilir. Sabiha Sertel, faşizme ve milliyetçiliğe karşı yazılarıyla gerici basının tepkisini çekerken "Ciddi ve namuslu bir muhalefetin ilk şartı halkın menfaatlerini müdafaa etmektir" diyerek iktidara yönelik eleştirilerde bulunmakta ve demokratikleşmenin yolunun basın özgürlüğünden geçtiğini savunmaktadır. Sabiha Sertel, gerek feminist gerekse sosyalist kimliği ve muhalif duruşuyla dönemin erkek egemen basınında bir kadın gazeteci olarak önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Sabiha Sertel, Feminizm, Sosyalizm, Tan Gazetesi, Cumhuriyet Gazetesi.

Abstract

Sabiha Sertel's journalistic career, which began with Büyük Mecmua in 1919, continued actively until the attack on Tan newspaper on December 4, 1945. She published and contributed to several magazines, including Resimli Ay, Resimli Hafta, Resimli Perşembe, Resimli Yıl, Sevimli Ay, and Projektör, and started working for Cumhuriyet newspaper in January 1929. From the second half of the 1930s onward, she also wrote regularly for Tan. The aim of this study is to examine the feminist and socialist stance of Sabiha Sertel, one of the prominent female journalists of her time, through an analysis of her writings. The study employs qualitative content analysis and focuses on articles published in Cumhuriyet and Tan newspapers. Writing under the pseudonym "Cici Anne" in the "Bana Sorarsanız" column of Cumhuriyet, Sertel responded to readers' questions on a wide range of social issues and addressed gender equality and women's rights from a feminist perspective. Her articles in Tan reflected her socialist views and commitment to social justice. During the early 1940s, Tan adopted a strong anti-fascist position and was banned three times by the General Directorate of Press and Publication. In early 1941, the newspaper was temporarily closed and allowed to resume publication only on the condition that Sertel cease writing. Through her criticism of fascism, nationalism, and authoritarian policies, Sertel became a target of the conservative press. She argued that "the first condition of serious and honest opposition is to defend the interests of the people" and maintained that democratization could only be achieved through freedom of the press. With her feminist and socialist identity and her persistent oppositional stance, Sabiha Sertel occupies an important place in the history of Turkish journalism as a pioneering female journalist in a male-dominated press environment.

Keywords: Sabiha Sertel, Feminism, Socialism, Tan Newspaper, Cumhuriyet Newspaper.

JEL Kodları/Codes: J16, Z13, N34.

Acar, A. (2026). Feminist ve sosyalist kimliğiyle gazeteci Sabiha Sertel. *STA Dergi*, 1(2), 1-9.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Sorumlu Yazar: Ayla Acar
Geliş Tarihi: 15.02.2026
Kabul Tarihi: 18.04.2026
Yayın Tarihi: 30.05.2026
Çıkar Çatışması: Yok.
Hakemlik Modeli: Çift kör hakemlik.
Etik Kurul Raporu: Gerekli değildir.
Benzerlik Oranı: %1

Type of Article: Research Article
Corresponding Author: Ayla Acar
Received: 15.02.2026
Accepted: 18.04.2026
Published: 30.05.2026
Conflict of Interest: None.
Peer Review: Double-blind review
Ethics Committee Report: Not required.
Similarity Rate: 1%

Bu dergi açık erişimlidir ve Creative Commons BY-NC lisansı kapsamında yayımlanmaktadır. / This journal is open access and published under the Creative Commons BY-NC license.

1. Giriş

1895 yılında Selanik'te dünyaya gelen Sabiha Nazmi (Sertel), 1911 yılında henüz 16 yaşındayken yazdığı "Osmanlı Cemiyetinde Kadın" makalesi ile yılın en iyi makalesi ödülünü kazanır. 1913 yılında ailesiyle birlikte İstanbul'a göç eden Sabiha Nazmi (Sertel), 1919'da Büyük Mecmua'da "Türk Feminizmi kavramını ilk kez kullanan kişidir (Çatal, 2022, s.1).

1915'te Mehmet Zekeriya (Sertel) ile evlenen Sabiha Zekeriya (Sertel), eşiyile birlikte öğrenim görmek üzere ABD'ye gider. Columbia Üniversitesinde sosyoloji ve yine Columbia Üniversitesine bağlı New York School of Social Work'te sosyal hizmetler eğitimi alır. Sertel çifti, 1923 yılı ortalarında Türkiye'ye döner. Sabiha Sertel'in 1919 yılında Büyük Mecmua ile başlayan gazetecilik yaşamı Resimli Ay, Resimli Hafta, Resimli Perşembe, Resimli Yıl, Projektör dergileri ve Çocuk Ansiklopedisi Sevimli Ay ile devam eder.

Sertel, 1924 yılında Cumhuriyet gazetesindeki bir yazısı nedeniyle ilk kez hakim karşısına çıktığında aynı zamanda yargılanan ilk kadın gazetecidir. Mahkemede yaptığı savunmada kendisini sosyal sorunları inceleyen bir yazar olarak tanımlar. "Toplumda gördüğüm adaletsizlikleri incelemek benim görevimdir. İşçilerin sendikalarında, yoksul halkın toplum teşkilatlarında korunması en büyük adalettir. Adalet terazisi sosyal olayları bu bakımdan tartmalıdır" diyerek kendini savunur (Y. Sertel, 2001, s.127-128).

1920'li 30'lu yıllarda yasal düzenlemelerle kadın hakları alanında gerçekleştirilen radikal dönüşümler, "Devlet feminizmi" olarak kabul görmektedir (Abadan, 1998, s.328). Ancak Sabiha Sertel, Cumhuriyet devrimlerinin yasalarla güvence altına alarak kadınlara sağladığı hakları önemsemekle birlikte yetersiz bulmakta ve özellikle kadın erkek ilişkileri konusuna feminist yaklaşımıyla muhafazakâr sınırları zorlamaktadır.

Toplumsal olayları, sosyalist ve feminist yaklaşımla ele alan Sabiha Sertel, Projektör dergisinde kadın milletvekillerine "Bayanlar niye bağırımıyorsunuz? İşçi ve çalışan kadınlardan yol vergisi istiyorlar" diye seslenerek kadın milletvekillerini iş hayatında sömürülen kadınların yanında olmaya davet eder. Ancak Mart 1936'da yayımlanan Projektör'ün yayın hayatı sadece ilk sayı ile sınırlı kalır (Projektör, 1936, aktaran Özman ve Dede, s.159).

Bengü Aydın Dikmen, Sertel'in feminizme ve kadın meselesine dair düşüncelerini iki döneme ayırır. Birinci dönem olan ve liberal feminizm olarak kabul edilen

Büyük Mecmua günlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi talebi öne çıkarken, Resimli Ay'la başlayıp Cumhuriyet gazetesiyile devam eden ikinci dönemde ise Sertel, kadın meselesini Marksist yaklaşımla ele almaktadır (2022, s.79).

Sabiha Sertel'in Marksist düşüncüyü benimsemesi Columbia Üniversitesinde sosyoloji okuduğu yıllara dayanır. Friedrich Engels'in Ailenin Kökeni ile August Bebel'in Kadın ve Sosyalizm eserleri, Sertel'in ufkunu açmış ve toplumsal sorunları sadece kadın meselesi olarak değil, sınıf bilinciyle de değerlendirmesi gerektiğini öğretmiştir (S. Sertel, 1987, 37-38).

Aylin Özman ve Kadir Dede'ye göre Sertel'in evlilik ve boşanmaya dair görüşlerinde Marksist öğretinin yanı sıra, Sovyetler Birliği'ndeki aile/evlilik kurumuna ilişkin düzenlemeler kapsamında öne çıkan "tescilsiz/de facto" evlilik uygulamalarının da etkisi vardır (2022, s.161-162).

Savaş yılları gazeteciler için baskının arttığı yıllardır. 25 Kasım 1940'ta yürürlüğe giren Sıkıyönetim Kanunu'nun 'gerekli görüldüğünde basına sansür getirebileceği' hükmü uygulanmamakla birlikte basın üzerinde sıkı bir denetim söz konusudur (Güvenir, 1991, s. 210).

Sertel, Basın Yayın Genel Müdürlüğüne üç kez yazmaktan men edilmiştir. 1941 yılı başları ise Tan gazetesi kapatılmış; ancak Sabiha Sertel'in yazmaması koşuluyla gazetenin yayımlanmasına izin verilmiştir (Sertel, 1987, s. 220-223). Öte yandan Tan'ın, Nazizm aleyhine yayınları nedeniyle Alman firmalarının Tan'a verdiği reklamlar kesilir. Alman firmalarının hangi gazetelere ilan vereceğini belirleyen Bayer firması, Tan gazetesini ilan vermemekle tehdit etmektedir (Çavdar, 2007: 484-485). Bu zor koşullar altında Sertel, "Faşizm aleyhine yazsam fincancı katırlarını ürkütürüm, hükümetin dış politikasını tenkit etsem Tan kapatılır, işçi köylü haklarını savunsam komünist damgası vururlar" diyerek emperyalizm aleyhine dizi yazılar yazmaya karar verir (Sertel, 1987, s.244).

Sabiha Sertel; Tan gazetesindeki keskin üslubu, sosyalist, muhalif ve eleştirel yaklaşımıyla sadece siyasi hükümetin değil, dönemin basınının ve Nazizm aleyhine yazdığı yazılarla da Nazi Almanyası'nın Propaganda Bakanı Goebbels'in tepkisini üzerine çekmiştir.

Sertel, 1937 yılında Nazi Almanyası'na ve faşizme karşı tepkilerini sert bir şekilde dile getirmektedir. O yıllarda İstanbul'a gelen bir Alman kadın gazeteci Sertel'e şöyle der: "Goebbels'in size selamı var, 'eğer bir gün elime geçerse dilini keseceğim' diyor" (Sertel, 1987, s.273).

Goebbels, Sabiha Sertel'in dilini kesememiş; ancak

Ankara Caddesi'ndeki itlerini Sertel'in üzerine saldırtmıştır (Tan, 6.5.1945, s.5). Bu saldırganlardan biri olan Tanin gazetesi, Sertel için "Şuursuz bir Moskova papağanı" derken (4.9.1945), Vakıf gazetesi yazarı Asım Us'a göre de Sertel "şirret bir kalem"dir (3.9.1945). Orhan Seyfi Orhon ise Sertel'i "Din propagandası yapan dervişler gibi kendisinden olmayanları kılıçtan geçirmeğe hazırlanan bir mürteci (gerici)" olarak görmektedir (Tasvir, 4.09.1945). Cumhuriyet gazetesinin köşe yazılarının dışında karikatürlerinde de "Bolşevik dudu", "eli maşalı çingene diyerek saldırması üzerine Sertel, Cumhuriyet aleyhine dava açar ve kazanır (S. Sertel, 1987, 208-209).

4 Aralık 1945'te Tan gazetesine düzenlenen saldırıda gazetelerin köşe yazarlarının provakatif üsluplarının da payı bulunmaktadır.

Özman ve Dede, Sertel'i Yunan mitolojisindeki kral Sisyphos'a benzetmektedirler. Çünkü tanrıların gazabına uğrayan ve sonsuza kadar büyük bir kayayı bir tepenin zirvesine kadar yuvarlamaya mahkûm edilmiş Sisyphos gibi Sertel de her seferinde zirveye ulaşmadan aşağıya yuvarlanan kayayı, yılmadan ve yeniden omuzlayarak zirveye doğru yuvarlamaya çalışmıştır (2022, s.151).

Sertel'in bu şartlar altında ve son on beş yılı sürgünde geçen hayatı, 2 Eylül 1968'de Bakü'de sona erer.

2. Yöntem

Bu araştırmanın amacı, 1930'lu ve 40'lı yıllardaki gazete yazıları üzerinden gazeteci Sabiha Sertel'in feminist ve sosyalist dünya görüşünün izlerini sürmektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve nitel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Cumhuriyet gazetesinde okurlardan gelen sorulara "Cici Anne" imzasıyla cevap verdiği "Bana Sorarsanız" köşesinden 1930 yılı esas alınarak 10 yazı seçilmiştir. Buna ek olarak 1933 yılında gazetenin düzenlediği "Kadın erkekle bir olabilir mi?" konulu ankete verdiği cevaplar, Sertel'in feminist yaklaşımını göstermesi bakımından önemli bulunarak çalışmaya dahil edilmiştir. Tan gazetesinde ağırlıklı olarak iç ve dış politikaya ilişkin yazıları bulunmasına rağmen kadınların çalışma hayatındaki sorunlarına ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına ilişkin dört köşe yazısı ile üniversiteli genç kızlara yönelik anketin sonuçlarını değerlendiren bir köşe yazısı bu doğrultuda değerlendirilmiştir. 1938-1945 yılları arasında Tan gazetesinde "Görüşler" köşesinde yer alan iç ve dış politikaya ilişkin 26 adet köşe yazısı Sertel'in sosyalist dünya görüşünü ve bu bağlamda toplumsal, siyasal alanlarda antiemperyalist, antifaşist duruşunu ortaya koymak amacıyla çalışmaya dahil edilerek toplamda 41

köşe yazısı nitel içerik analizi yöntemiyle taranmıştır.

3. Kuramsal Çerçeve

Sabiha Sertel, feminist ve sosyalist kimliği ile muhalif duruşu sayesinde dönemin erkek egemen basın ortamında kadın gazeteci olarak önemli bir yere sahiptir. Erken Cumhuriyet döneminde kadınların toplumsal hayattaki konumuna ilişkin tartışmalarda aktif rol üstlenen Sertel, kadın hakları, eğitim, çalışma yaşamı ve toplumsal eşitlik gibi konuları yazılarının merkezine yerleştirmiştir. Bengü Aydın Dikmen'e göre Sertel, yalnızca gazeteci kimliğiyle değil, kadın sorununu siyasal ve toplumsal bir mesele olarak ele alan yaklaşımıyla da dönemin önemli muhalif figürlerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Dikmen, 2019).

Feminizm, toplumsal yapının her alanında kadın ve erkeklerin eşitliğini savunan ve bu konuda mücadele veren bir düşünce akımıdır. Kadınların siyasal, ekonomik ve toplumsal alanlarda maruz kaldıkları eşitsizliklerin görünür kılınması ve ortadan kaldırılması feminizmin temel amaçları arasında yer almaktadır. Feminist kuram içerisinde zamanla liberal, radikal, Marksist ve sosyalist feminizm gibi farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlar ortak olarak kadınların ikincil konumunun toplumsal olarak üretildiğini savunurken, bu eşitsizliklerin kaynaklarını farklı biçimlerde açıklamaktadır. Özellikle sosyalist feminizm, kadınların ezilmesini yalnızca ataerkil yapılarla değil, kapitalist üretim ilişkileriyle birlikte değerlendirmektedir.

Sertel'in kadın sorunlarına yaklaşımı, August Bebel'in *Kadın ve Sosyalizm* adlı eserinde ortaya koyduğu görüşlerle önemli ölçüde örtüşmektedir. Bebel, kadınların toplumsal konumunu ekonomik yapıdan bağımsız ele almaz ve kadın özgürlüğünün ancak sınıfsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olabileceğini savunur. Monogam aileyi burjuva toplumunun mülkiyet ilişkilerinin bir sonucu olarak değerlendirmekte ve aile kurumunu sınıfsal açıdan çözümlenmektedir (Bebel, 1939). Bu yönüyle Sertel'in kadınların ekonomik bağımsızlığına ve çalışma yaşamına katılımına yaptığı vurgu, sosyalist feminist perspektifle uyum göstermektedir. Nitekim Sertel'in kadın mücadelesini sınıf mücadelesiyle ilişkilendiren yaklaşımının, onu Türkiye'de sosyalist feminizmin öncü isimlerinden biri hâline getirdiği belirtilmektedir.

Marksist öğretiye göre kapitalist sistemde nesnelere değer kazanmasıyla orantılı olarak insanlar değersizleşirken, üretilen her metayla birlikte işçi de metaya dönüşmektedir (Marx, 1976, s. 153). Bu durum emeğin yabancılaşmasına ve bireyin üretim sürecindeki

Acar, A. (2026). Feminist ve sosyalist kimliğiyle gazeteci Sabiha Sertel. *STA Dergi*, 1(2), 1-9.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Sorumlu Yazar: Ayla Acar
Geliş Tarihi: 15.02.2026
Kabul Tarihi: 18.04.2026
Yayın Tarihi: 30.05.2026
Çıkar Çatışması: Yok.
Hakemlik Modeli: Çift kör hakemlik.
Etik Kurul Raporu: Gerekli değildir.
Benzerlik Oranı: %1

Type of Article: Research Article
Corresponding Author: Ayla Acar
Received: 15.02.2026
Accepted: 18.04.2026
Published: 30.05.2026
Conflict of Interest: None.
Peer Review: Double-blind review
Ethics Committee Report: Not required.
Similarity Rate: 1%

Bu dergi açık erişimlidir ve Creative Commons BY-NC lisansı kapsamında yayımlanmaktadır. / This journal is open access and published under the Creative Commons BY-NC license.

öznel konumunu kaybetmesine yol açmaktadır. Kapitalist sistemin karşıtı olarak sosyalizm ise üretim araçlarının toplumsallaştırılmasını, sınıfsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını ve toplumsal adaletin sağlanmasını esas almaktadır. Sertel'in özellikle emek, yoksulluk ve toplumsal eşitsizlik konularına ilişkin değerlendirmeleri bu çerçevede okunabilmektedir.

Tekelci kapitalizmin sermaye ihracı ile ulaştığı en yüksek aşama olan emperyalizm ise V. İ. Lenin'in *Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması* adlı eserinde mali sermayenin ve tekellerin dünya üzerindeki egemenliği olarak açıklanmaktadır. Lenin'e göre emperyalizm yalnızca ekonomik bir süreç değil, aynı zamanda siyasal ve askerî yayılmacılığı da beraberinde getiren bir sistemdir. Bu nedenle emperyalizm karşıtlığı sosyalist düşüncenin temel mücadele alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Sertel'in Tan gazetesindeki yazılarında faşizm, savaş politikaları ve büyük devletlerin yayılmacı girişimlerine yönelik eleştirileri, onun antiemperyalist ve antifaşist yaklaşımının önemli göstergeleri arasında değerlendirilebilir. Dikmen, Sertel'in basın faaliyetlerinin yalnızca gazetecilik pratiği olarak değil, aynı zamanda siyasal muhalefetin bir aracı olarak okunması gerektiğini belirtmektedir.

Bu çalışmada, Sabiha Sertel'in Cumhuriyet gazetesindeki köşe yazıları feminizm kuramı çerçevesinde, Tan gazetesindeki iç ve dış politikaya ilişkin yazıları ise sosyalizm ve antiemperyalizm bağlamında değerlendirilmiştir. Böylece Sertel'in kadın sorunlarına ilişkin yaklaşımı ile toplumsal ve siyasal olaylara yönelik tutumu arasındaki düşünsel sürekliliğin ortaya konulması amaçlanmıştır.

3.1. Kadın Hakları Savunucusu Olarak Feminist Sabiha Sertel

Sabiha Sertel'in kızı Yıldız Sertel (2001), annesinin feminist olmadığını söylemekte; ancak Selanik'te eline kalemi alıp yazmaya başladığı günden itibaren kadının ezilmesine karşı başkaldırdığını belirtmektedir (s.102). Sabiha Sertel (1987) ise otoriter bir kocanın karşısında adeta bir hizmetçiye dönüşmüş annesinin bir gün babası tarafından "boş ol" denilerek kapı dışarı edilmesinden çok etkilendiğini ve bütün bu yaşananların onun çocuk ruhunda baskıya, haksızlığa karşı isyan duygusu oluşturduğunu söylemektedir (s. 20-21). Sertel'in başta kadınlar olmak üzere bütün haksızlıklara karşı çocuk yaşlarda başlayan isyanı, onun gazetecilik yaşamında da belirleyici olmuştur.

Cumhuriyet gazetesinin 1933 yılında düzenlediği ve dönemin öne çıkan kadınlarının cevap verdiği "Kadın

erkek bir olabilir mi?" konulu ankete verdiği cevaplarında Sabiha Sertel, toplumsal eşitsizliğe karşı tepkisini dile getirmiştir. "Bugünkü cemiyette kadına hiçbir yerde erkeğe müsavi (eşit) olma hakkı verilmemiştir" diyen Sertel'e göre çalışmayan kadın, evde ekonomik bakımdan esirken, mesleğini yürütmeye çalışan kadın ise evdeki işlerinden dolayı ne mesleğinde ne de evde başarılı olabilmektedir. Kadınla erkeğin eşit olabilmesi için mevcut toplumsal yapının kökten değişmesi gerekmektedir. Kanunların kadın ve erkeği eşit kabul etmediğini belirten Sertel, kanunlarda erkeğin aile reisi olarak kabul edilmesine karşı çıkmakta ve ailenin bozulmasına dair toplumun taşıdığı endişeyi yersiz bularak şunları söylemektedir:

"Aile çoktan bozulmaya başlamış değil midir? (...) Zengin aile tamamen bozulmuş gibidir. Bu ailede kadın bir süstür. Evin içinde adeta hiçbir fonksiyonu yoktur. Kadının bu ailedeki vazifesi erkeğe cazip görünmek için süslenmekten ibarettir. Orta halli ailede kadın evine bağlıdır. İş görüş ve analık vazifelerini yapar. Fakir ailede kadın tamamıyla istismar edilen bir mahluktur (Cumhuriyet, 12.3.1933, s.1)."

Cumhuriyet gazetesinin "Bana Sorarsanız" köşesinde "Cici Anne" takma adıyla yazan Sertel, kadın ve erkek okurlardan gelen çeşitli sorulara verdiği cevaplarında kadın haklarını feminist bir yaklaşımla savunmaktadır. Sertel'e göre kadın ve erkeği birbirine bağlayan birçok unsur vardır. Bunlar ya aşktır ya sevgidir ya fikir arkadaşlığı ya menfaat ya da çocuktur (Cumhuriyet, 24.9.1930, s.).

1930'ların sosyoekonomik, sosyokültürel yapısındaki değişim, hayatın her alanında kendisini göstermektedir. Anne, eş ve ev kadını olarak geleneksel rolleri içine sıkışmış olan kadınlar, çalışma yaşamında bir yer edinmeye başlamış ve böylece kamusal alanda daha çok görünür olmuştur. Ancak geleneksel toplumsal yapıyı kırmak o kadar kolay değildir.

Dış görünüşü modern olmakla birlikte kafasının içi, yani beyni "sarıklı" erkek çoktur. 20 yaşında Darülfünun (Üniversite) öğrencisi bir genç kız, üniversitedeki erkek arkadaşlarına karşı çıkan koyu mutaassıp babasının, içinde bulunduğu zamanın kendisine verdiği bu özgürlüğü kabul etmediğini, babasının ahlak anlayışından ve kendisi ileri gitmek isterken eteklerine dolaşan geçmişin baskısından nasıl kurtulacağını sormaktadır. Sertel, kafalarının dışında şapka; ama içinde sarık taşıyan bu tür insanlardan kurtulmak için kararlı olmak gerektiğini belirterek genç kıza radikal bir öneride bulunmaktadır: "Önüne çıkan adam, baban dahi olsa sana düşmandır.

Evvela başının içindeki sarığı çözmeğe, şapkeyi kafasına iyice yerleştirmeğe çalışsın. O sarığından ayrılmazsa sen ondan ayrılırsın” (Cumhuriyet,1930, s.?).

Muhafazakâr erkek egemen yaklaşımla “Daktilo (sekreter) ile evlenilir mi?” diye soran okur da Sertel için “kafasının içi sarıklı”lardandır. (Cumhuriyet, 21.11.1930, s.?).

Sertel, doğduğu andan itibaren “ana, baba, muallim, akraba, komşu, dost tarafından elleri ayakları kundaklanan kızların, evlendikten sonra da yeni sahipleri olan kocalarının hakimiyeti altına girdiklerini” belirterek beşikten tabuta elleri ayakları zincirle bağlanmış bu kızlara “Niçin bu zincirleri koparmıyorsunuz?” diye sormaktadır (Cumhuriyet, 25.3.1930, s.2). Sertel için ancak çalışma hayatına atılarak ekonomik özgürlüğünü ve bağımsızlığını kazanan kadınlar zincirlerini koparabileceklerdir. Bu nedendir ki terazinin bir tarafına kocayı bir tarafına işi koyan, çalışma hayatına atılmak mı yoksa evlenmek mi konusunda kararsız kalan genç kıza “İş mi Koca mı?” başlıklı yazısında hürriyet ve istiklalini teraziye konulamayacağını belirten Sabiha Sertel’in önerisi “iş kocaya değişme” olmuştur (Cumhuriyet, 30.8.1930, s.2).

Ancak, “iş kocaya değişme” diyen Sertel, bir gazetenin “Ev mi iş mi? Kadının mevkii neresidir?” anket sorusuna üniversiteli genç kızların verdiği cevap karşısında şaşkına döner. ‘Atatürk kızlarından bu cevabı beklemeyen Sertel, genç kızlara Atatürk’ün şu sözlerini hatırlatır: “bir cemiyetin yalnız bir cinsi istihsal ve kültür hayatına iştirak eder de diğer cinsi atıl kalırsa o cemiyetin yarısı meflûç (felç olmuş) demektir (Tan, 21.4.1939).”

Ebeveynlerin genç kızlar üzerindeki baskısına karşı çıkan Sertel, “Anne Baba Reşit Olan Kıza Karışmalı mı?” başlıklı yazısında “Aşk mı istiyor, hürriyet mi istiyor, veriniz... (...) Neticede sizin yol da onun bulduğu yol da çıkmaza çıkacak (Cumhuriyet, 15.7.1930, s.2) derken aynı zamanda evlilik karşıtı düşüncesini de dile getirmektedir.

Boşanma, ekonomik özgürlüğe sahip olmayan kadınlar için olduğu kadar erkekler için de sorun teşkil etmektedir. Bu konuda Cici Anne’ye yani kendisine akıl danışanlara Sertel, oldukça radikal cevaplar vermektedir. “Aile bir köprüdür... Geçebilirsen ne ala... Geçemedin mi niye yolun ortasında bekleyecek ve hayatını tebah (harap) edeceksin...” diyen Sertel, çocukları nedeniyle boşanamayıp evliliğini zoraki sürdüren kadın okuruna da ebedi olmayan bir hayatta ebedi bir yuva ebedi bir hayat arkadaşlığı olamayacağını söylemektedir (Cumhuriyet, 24.7.1930, s.2) “Sevmemek karımı boşamak için bir hak mıdır?” diye soran okura da mevcut hukuk sisteminin

ne yazık ki bu durumu aile birliğini bozmak için yeterli görmediğini belirterek kadını ve erkeği evlilik kurumu içine hapseden hukuk sistemini eleştirmektedir (Cumhuriyet, 24.9.1930, s.2).

Sertel, kadın ve erkeği birbirine bağlayan aşk, sevgi, fikir arkadaşlığı, menfaat, çocuk gibi unsurlardan aşk, sevgi ve fikir arkadaşlığını esas almaktadır. Her kadın, içinde yaşadığı toplumun kalıplarına göre şekillenmektedir. Eğer içinde bulunduğu cemiyet; züppe, tufeyli (asalak) ve sadece dişiliğiyle yaşayan kadına değer veriyorsa bütün gününü evde atalet içinde geçiren kadının tek işi şapkacıya, terziye gitmek ve köpek gezdirmek olacaktır (Cumhuriyet, 28.6.1930, s.2)

Serbest ilişkinin taraflarından biri olarak kadın, “metres” olarak adlandırılmaktadır. Ekonomik bağımsızlığa sahip olmayan ve erkeğin tahakkümü altında yaşamını sürdüren ister resmi ister nikahlı kadınlar arasında bir fark göremeyen Sertel, “Evli kadınla metres arasındaki fark nedir?” diye soran erkek okuruna “İmamın nikahı kalktı da medeni nikah geldi de kadın esaretten kurtuldu mu sanıyorsun? (...) Biri satılık, biri kiralık” diye cevap verir. Sertel, metresin; hayatını, vücudunu, hürriyetini bir sözleşmeye dayanmadan sattığını, nikahlı kadının ise bir sözleşme karşılığında bunu yaptığını belirtmektedir. Aradaki fark, toplumun metresi aşağılarken, nikahlı kadını eş olarak kabul etmiş olmasıdır (Cumhuriyet, 4.6.1930, s. 2).

Tan gazetesinde ağırlıklı olarak siyasi konularda yazmasına rağmen Sertel’in zaman zaman yazılarında kadınların özellikle çalışma hayatındaki sorunlarını dile getirdiği de görülmektedir. Kadınlar, iş ortamında yaşadıkları istismar olaylarını Sertel’e aktararak kendisinden yardım istemektedirler. Sertel de bu istismar olaylarına köşesinde yer vererek savcılarının harekete geçmesini sağlamıştır (Tan, 23. 3. 1940; 27.3.1940, s.5). Ancak kendisini ukala ve ahlak bekçisi olarak gören ve “Bu memleketin ahlak ve faziletini siz mi kurtaracaksınız” diyen okura Sertel’in verdiği cevap oldukça serttir.

“Sizin elinize düşen genç kızın hayatı yalnız sizin değil, bu cemiyetin kefaleti, emniyeti altındadır ve olmalıdır. İşimden kovulur olsam endişesi ile hiçbir kadını, hiçbir vatandaşı adilğin önünde, Zilletin önünde boyun eğmeye mecbur etmemelidir. Kadın iş hayatına girdi ise sâyi (emeği) ile beraber haysiyetini, şerefini karakterini pazara çıkarmadı” (Tan, 26.3.1940).

Sertel, kadınların sokakta sigara içmelerine karşı çıkan bağnaz zihniyete de “Ben sigaramı sokakta içersen sana

Acar, A. (2026). Feminist ve sosyalist kimliğiyle gazeteci Sabiha Sertel. *STA Dergi*, 1(2), 1-9.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Sorumlu Yazar: Ayla Acar
Geliş Tarihi: 15.02.2026
Kabul Tarihi: 18.04.2026
Yayın Tarihi: 30.05.2026
Çıkar Çatışması: Yok.
Hakemlik Modeli: Çift kör hakemlik.
Etik Kurul Raporu: Gerekli değildir.
Benzerlik Oranı: %1

Type of Article: Research Article
Corresponding Author: Ayla Acar
Received: 15.02.2026
Accepted: 18.04.2026
Published: 30.05.2026
Conflict of Interest: None.
Peer Review: Double-blind review
Ethics Committee Report: Not required.
Similarity Rate: 1%

Bu dergi açık erişimlidir ve Creative Commons BY-NC lisansı kapsamında yayımlanmaktadır. / This journal is open access and published under the Creative Commons BY-NC license.

ne oluyor? Namus, fazilet, ahlak, sigara dumanı mıdır ki ben sokakta üflersem, helezoni halkalar savurarak uçsunlar” diye sormaktadır (Tan, 10.11.1938, s.5).

3.2. Antiemperyalist ve Antifaşist Kimliğiyle Savaş Karşısı Sosyalist Sabiha Sertel

Sabiha Sertel’in Tan gazetesindeki antiemperyalist, antifaşist ve savaş karşıtı düşünceleri onun sosyalist kimliğini ortaya koyarken; ekonomik, toplumsal ve siyasi olaylara yaklaşımı da muhalif tavrını açıkça göstermektedir.

İkinci Dünya Savaşı’nın başladığı gün kaleme aldığı “Harbi Karşılarken” başlıklı makalesine savaşa hitaben “Sakaryada düşmanı ‘Vatanın harimi ismetinde’ boğduğumuz gün sana veda etmiştik. O kavga milli istiklalinden mahrum edilmek istenen bir milletin kavgasıydı” diye başlayan Sabiha Sertel, tarihin bu dönüm noktasında küçük milletlerin emperyalist saldırıya karşı verdiği bağımsızlık mücadelesi ile emperyalist büyük devletlerin parçalayıp, büyüme hırsının bir kez daha karşı karşıya geldiğini belirtmektedir (Tan, 2.9.1939, s.5). Sertel’e göre emperyalist devletlerin menfaat çatışmaları nedeniyle 1914’te savaşa sürüklenen insanlık, 1939’da yine aynı nedenlerle kendisini yeni bir savaşın içinde bulmuştur (Tan, 8.10.1939, s.5). Emperyalist aşamaya gelen kapitalist sistemde mali sermaye tröstlerin, bankaların elinde toplanırken, kendi burjuvazilerini korumak isteyen kapitalist devletler de birbirlerinin sömürgelerini ve topraklarını ele geçirmek için savaşa yönelmişlerdir (Tan, 9-10.1943, s.5).

Sertel, 1914’ten 1939’a kadar olan bu dönemi, çıkar çatışması içindeki emperyalist devletlerin dünyayı yeni baştan paylaşmaları için bir hazırlık devresi olarak görmektedir. (...) İngiliz İşçi Partisi lideri Atlee’nin bu savaşta bir ziyafet sofrasına benzetmesi üzerine Sertel bu sofranın “altın, gümüş tasların içinde insan kanıyla pişirilmiş istiklal çorbaları, açlığa mahkum edilmiş milletlerin naaşlarından koparılmış biftekler, hürriyete hasret çekenlerin tankla ezilmiş ciğerlerinden (yapılmış) sandviç ve esaret dolmalarıyla dolu” olduğunu ve emperyalistlerin de bu sofradan muazzam ganimetleri paylaşarak kalktıklarını belirtmektedir (Tan, 6.6.1941, s.3).

Sertel, emperyalizmin bayrağını taşıyan Nazizm’e karşıdır (Tan, 9.12.1939). Bir Alman gazetesinde, Almanya’nın Türk basınından şikayetçi olduğuna ilişkin bir haberin yer alması üzerine Sertel, Türkiye’de basının serbest olduğunu ve Türkiye hükümetinin de Almanya’nın müstemele nezareti (sömürge bakanlığı) olmadığını sert bir dille ifade etmiştir. (Tan, 9.10.1939, s.5). Almanya,

nasyonal sosyalist kimliğiyle faşist ideolojisini gerek yurt içinde gerekse yurt dışında gizlemeye çalışmaktadır. Yurt içinde sosyalist kimlikle emekçileri kapitalizmin esaretinden kurtaracağını vaat etmekte ve bunun için de Nazizm dünyaya yaymak gerektiğini söylemektedir. Oysa Nazizm ne sosyalisttir ne de dünyaya yeni bir düzen vermek isteyen yepyeni bir sistemdir (Tan, 2.6.1941, s.3).

Sabiha Sertel, Amerika Birleşik Devletleri’nde Charlie Chaplin’in (Şarlo), Türkiye’de ise Tan gazetesinin Nazi Almanyası’nın hedefinde olduğunu; ancak Almanya’nın gücünün Tan gazetesini de Chaplin’i de satın almaya yetmeyeceğini belirtmektedir (Tan, 9.12.1939, s.5).

Sertel, savaşın sona ermesi üzerine, dünyayı kana bulayanlarla ilgili “Bir Devir Kapandı”, başlıklı yazısında duygu ve düşüncelerini dile getirirken faşizm analizi de yapmıştır:

“Faşizm emperyalisttir, dünyayı istilaya kalkıştı. Faşizm milliyetçiydi, milliyet cübbesine büründü, kendi mali sermayesinin dünya sermayesine tahakkümü için dünya pazarlarını inhisar altına almağa çalıştı. Faşizm ırkçıydı. Irk külahını başına geçirdi; geri telakki ettiği ırklar üzerinde müstemlekeler kurmayı tasarladı. Komünizmin düşmanıydı, sosyalizm maskesini yüzüne taktı, Alman işçilerine ebediyen onları ihtiyaçtan kurtaracağını vaadetti. Yeni bir harbi hazırlamak uğrunda evvela kendi işçilerini aç bıraktı, sonra dünya işçilerini bu esaret çemberinin içine geçirdi. Bir elini dine, mistisizme verdi, irtica ile kucaklaştı; hür fikirleri, ileri hamleleri boğdu. Dini taassup, milli taassup, ırk taassubu, istila taassubu, tahakküm kaygısı bu renk renk, çeşit çeşit istibdat ve zulüm silahları bükülmez bir el gibi hür düşünenlerin ağzına kilit, insan haklarını müdafaa edenlerin yüreğine hançer, halk hakimiyetini isteyenlerin ayaklarına zincir vurdu” (Tan, 9.5.1945, s.1).

Sertel’in savaş, emperyalizm ve faşizm üzerine değerlendirmeleri, dönemin uluslararası gelişmelerini yalnızca diplomatik veya askerî olaylar olarak değil, kapitalist-emperyalist sistemin bir sonucu olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Yazılarında savaşın temel nedenini devletler arasındaki çıkar çatışmalarında ve sermayenin yayılma arzusunda arayan Sertel, faşizmi de emperyalizmin siyasal bir aracı olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle onun savaş karşıtlığı, yalnızca insani kaygılara dayanan bir barış söylemi değil; aynı zamanda sömürgeciliğe, yayılmacılığa, baskıcı rejimlere ve sermaye egemenliğine yöneltilmiş

Acar, A. (2026). Feminist ve sosyalist kimliğiyle gazeteci Sabiha Sertel. *STA Dergi*, 1(2), 1-9.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Sorumlu Yazar: Ayla Acar
Geliş Tarihi: 15.02.2026
Kabul Tarihi: 18.04.2026
Yayın Tarihi: 30.05.2026
Çıkar Çatışması: Yok.
Hakemlik Modeli: Çift kör hakemlik.
Etik Kurul Raporu: Gerekli değildir.
Benzerlik Oranı: %1

Type of Article: Research Article
Corresponding Author: Ayla Acar
Received: 15.02.2026
Accepted: 18.04.2026
Published: 30.05.2026
Conflict of Interest: None.
Peer Review: Double-blind review
Ethics Committee Report: Not required.
Similarity Rate: 1%

Bu dergi açık erişimlidir ve Creative Commons BY-NC lisansı kapsamında yayımlanmaktadır. / This journal is open access and published under the Creative Commons BY-NC license.

ideolojik bir eleştiridir. Tan gazetesindeki yazıları birlikte değerlendirildiğinde Sertel'in, emekçi sınıfların çıkarlarını önceleyen, ulusların bağımsızlığını savunan ve faşizme karşı demokratik değerleri öne çıkaran sosyalist bir dünya görüşünü benimsediği görülmektedir.

3.3. Muhalif Kimliğiyle Demokrasi Savunucusu Sabiha Sertel

Sabiha Sertel, Cumhuriyet devrimlerinin yılmaz bir savunucusudur. Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra da Milli Şef İsmet İnönü'yü Türkiye'yi emperyalist savaştan uzak tutan barışçıl görüşleri ve sağduyusu nedeniyle desteklemektedir. Cumhurbaşkanı İnönü'nün 30 Mayıs 1939 tarihli konuşmasına istinaden kaleme aldığı yazısında kendi milletine demokrasi yolunu açarken bütün insanlığa da bu buhranlı günlerden kurtuluş yolunu gösteren Milli Şef'ten övgüyle bahsetmektedir (Tan, 31.5.1939, s.5). Hiçbir devletin menfaatine alet olarak ülkesini savaşa sokmayacağına dair kesin tavırla Cumhurbaşkanı, Sertel nezdinde milletini savaş badiresine sürüklemeyen ve barışı koruyan bir devlet adamıdır (Tan, 3.11.1939, s.5).

Ancak savaş sonrası dönemde, başta hükümetin basına yönelik sansür/baskı politikası ve yoksulluğun giderek artması, hayat pahalılığı ve Varlık Vergisi gibi anti demokratik uygulamalar nedeniyle Sertel, siyasi iktidara karşı muhalif bir tutum alır. Sertel, Tan gazetesindeki Görüşler köşesinde "İnkılapçı Parti", "Fikre Artık Yeter Tahakkümünüz", "Muvafakatın Feryadı", "Zincirli Hürriyet", "Hürriyeti Tehdit Edenler Hürriyet Veremezler" başlıklı yazılarında siyasi iktidarı sert bir dille eleştirmektedir.

Sertel, farklı sınıflardan oluşan bir toplumsal yapıda tek bir partinin bütün sınıfları ve halkı temsil edemeyeceğini ve bu sınıfların da organize olmadıkça haklarını müdafaa edemeyeceklerini şöyle açıklamaktadır: "Fertleri kum gibi dağınık, içtimai ve iktisadi olarak organize olmayan bir cemiyette her iktidar fırkası istibdatta karar kılar. (...) Hakiki bir demokrasiye geçebilmenin en mühim şartı halk kitlelerinin kendi menfaatlerini müdafaa edebilecek şekilde teşkilatlandırmasıdır" (Tan, 7.9.1945, s.1).

Sabiha Sertel, Batılı emperyalist güçlere karşı bağımsızlık mücadelesi vermiş, saltanatı kaldırmış ve gericiğe karşı cephe almış 1923 Cumhuriyet Türkiye'sinin devrimci bir Türkiye olduğunu; ancak süreç içinde bütün inkılapçı vasıflarını kaybettiğini belirtmektedir. Ciddi ve namuslu bir muhalefetin ilk şartı halkın menfaatlerini müdafaa etmektir. Bu doğrultuda Sertel, tek parti saltanatını sürdürmek için çıkartılmış kanunların değişmesini ve hızla demokratik

kanunların çıkartılmasını istemektedir. Ancak "Hürriyeti tehdit edenler hürriyet veremezler" düşüncesiyle Sertel, hükümetin bunu başaracağına inanmamaktadır. (Tan, 4.11.1945, s.1; 24.8.1945, s.1; 6.11.1945, s.1; 29.11.1945, s.1).

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın, inkılapçı olarak başladığı işe faşist bir kampta karar kılmak suretiyle son verdiğini belirten Sertel, sınıflı bir toplumda sınıfları inkar eden, yurttaşlar arasında ırk ve milliyet farkı gözetilen ve onlara eşit yurttaşlık hakkı tanımayan, söz, fikir ve basın hürriyetini yasaklayan, istediği zaman gazeteleri kapatan, üniversitelerde yardımcı kitap olarak okutulan eserleri, sol düşünce diye polis marifetiyle toplattırılan bir partinin devrimci/demokrat bir parti olamayacağını açık bir dille ifade etmektedir (Tan, 21.11.1945, s.1). Sertel, "Sarıklı medreseden, şapkalı medreseye geçecek değiliz. Biz sürü değil, düşünen insan, yaratıcı insan istiyoruz" diyerek demokratik bir toplum yaratmak için eğitimin önemine dikkat çekmektedir. (Tan, 27.5.1939, s.5).

1945 yılında Matbuat Kanunu'nun 50. maddesinin değiştirilerek gazete ve dergileri kapatma yetkisinin Bakanlar Kurulu'ndan alınıp mahkemelere verileceğine ilişkin haberler üzerine kaleme aldığı "Zincirli Hürriyet" başlıklı yazısında Sertel, sadece basının değil, tüm hürriyetlerin kollarının zincirle bağlandığını şöyle belirtmektedir: "Bu hürriyeti sağ elle verip, sol elle geri almak demektir (...) Matbuat Kanunu, Basın Birliği Kanunu yalnız maddeleri itibarıyla değil, ruhu ve muhtevası itibarıyla de hürriyetin kollarını zincirle bağlamıştır (Tan, 7.11.1945, s.1).

"Demokrasinin istediği halk hakimiyeti, halkın apaçık her şeyi bilmesi ve bu hakikatler karşısında hüküm verebilmesiyle mümkün olur" diyen Sabiha Sertel (Tan, 30.6.1945, s.1), 'Hür Olmak İçin Hakikati Bilmek Lazımdır' başlıklı yazısında basın özgürlüğü ve demokrasi ilişkisini şöyle ifade etmektedir:

"Demokrasinin en büyük meziyeti, halka haber vermeden halk namına hiçbir harekete cesaret edilmemesidir. (...) Demokrasi efkârı umumiyeye (kamuoyuna) dayanır. Efkârı ummumiye ise ancak hakikati öğrenmek, her şeyi bilmek sayesinde teşekkül edebilir. Efkârı umumiyenin teşekkül edemediği, halkın kendisini doğrudan ilgilendiren meseleleri öğrenemediği memleketlerde ise halk idaresinden söz edilemez (Tan, 2.7.1945, s.1).

"Muvafakatın Feryadı" başlıklı makalesi Sabiha Sertel'in yargılanmasına yol açmıştır. Sertel, eskiden Matbuat Kanunu'nun zincirleri kâfi gelmediği zaman, Matbuat Umum Müdürlüğü'nün bir emri veya bir

telefonla basına takılan kilit biraz sıkıştırılırken artık kanunlar çerçevesinde basının ağzına kilit vurulduğunu belirtmektedir (Tan, 3.9.1945, s.1).

Savaş sonrası oluşan yeni dünya düzeninde liberal demokrasi toplumların ihtiyacını karşılayamadığı için artık tüm dünyada “geniş bir demokrasiye geçmek; tarihi, içtimai, iktisadi bir zarurettir” (Tan, 29.5.1945). Ancak Sertel’e göre savaş sonrasında yeni dünya yapılanmasına kifayetsiz bir idare mekanizmasıyla ayak uydurmak mümkün değildir. Öte yandan ülke içinde ekonomide devlet kontrolü olmadıkça yolsuzlukların önüne geçmek de mümkün olmayacaktır (Tan, 23. 11.1945).

Azınlıklara yönelik çıkartılan Varlık Vergisi’nin faşist bir uygulama olduğunu söylemekten çekinmeyen Sertel, “Bir varlık vergisi çıkarıp vatandaşlar arasında farklar gözetilen, bir kısım vatandaşlarını Aşkaleye süren bir parti ve hükümet demokratik usulleri mi tatbik etmiştir, faşist usulleri mi?” diye sormaktadır (Tan, 21.11.1945, s.1).

“Fikre Artık Yeter Tahakkümünüz” başlıklı yazısında eğitim yılının açılışında Bir üniversite rektörünün “Üniversitemize yabancı ideolojiler giremez” demesi üzerine “yabancı ideoloji ne demektir” diye soran Sertel, “Üniversite demek her türlü fikir cereyanının hiçbir kontrolden geçmeden bu ilim kürsülerinde münakaşa edildiği fikir mabedi demektir. Bu mabedinin anayasası sadece ve sadece fikir hürriyeti, vicdan hürriyetidir. (...) Üniversitede hürriyet değil, fikre karşı tahakküm ve tagallüp (zor kullanma) vardır” diyerek üniversiteleri öğrencileri iktidarı elinde tutanlar gibi düşünmeye zorladığı için eleştirmektedir (Tan, 6.11.1945, s.1)

4. Sonuç

Cumhuriyet gazetesinde “Cici Anne” imzasıyla “Bana Sorarsanız” köşesinde Tan gazetesinde ise “Görüşler” köşesinde yazan Sertel, 1930’ların ve 40’ların siyasi, ekonomik ve kültürel ortamında erkek egemen Babialı’de kadın gazeteci olarak öne çıkmaktadır.

1919 yılında Büyük Mecma’da “Türk Feminizmi” kavramını ilk kez kullanan kişi olan Sertel, kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusunu Marksist feminist bir yaklaşımla ele almıştır.

Çok eşliliği yasaklayarak aile kurumunu güvence altına alan Medeni Kanun’la birlikte şeriat kurallarının toplumsal yaşamdaki etkisini ortadan kaldıran yasal düzenlemeler, kadınların kamusal alanda görünürliğini artırmıştır. Ancak geleneksel toplumsal yapıyı kırmak o kadar kolay değildir. Sabiha Sertel’in, dış görünüşü modern olmakla birlikte “kafasının içi sarıklı” dediği erkekler, hâlâ kadınların önünde büyük bir engeldir ve

Sertel kadınlara, ister baba isterse eş olsun bu erkeklerle yollarını ayırmalarını önermektedir.

Sabiha Sertel, Cumhuriyet devrimlerinin kadınlara sağladığı imkanları/hakları sonuna kadar desteklemekle birlikte yetersiz bulmaktadır. Kadınla erkeğin eşit olabilmesi için mevcut toplumsal yapının kökten değişmesi gerektiği görüşündedir. Sertel, Medeni Kanun’da erkeğin aile reisi olarak kabul edilmesine de karşı çıkmaktadır. Aşk, sevgi ve fikir yoldaşlığı çerçevesinde kurulan aile birliğinin hiçbir gerekçeyle tahakküm altında tutulmaması gerektiğine inanan Sertel için zengin ailede kadın bir süstür. Bu ailede kadının görevi erkeğe cazip görünmek için süslenmekten ibarettir. Orta halli ailede kadın evine bağlıdır. Fakir ailede ise kadın istismar edilmektedir.

Kadınla erkeğin eşit olabilmesi için mevcut toplumsal yapının kökten değişmesi gerekmektedir. Aşk, sevgi, fikir birliği de evliliği sürdürmek için yeterli olmadığında kadının bu evliliği bitirebilmesi için ekonomik bağımsızlığa sahip olması gerekir. Sertel, kadın ve erkeğin ekonomik ya da yasal hiçbir engelle karşılaşmadan özgür iradeleriyle evliliği sürdürmelerinden yanadır.

Sertel’in kadın hak ve özgürlükleri ile evlilik, boşanma ve aileyi ele alan yazılarında Bebel’in etkileri açıkça görülmektedir.

Sabiha Sertel’in Tan gazetesindeki antiemperyalist, antifaşist ve savaş karşıtı düşünceleri onun sosyalist kimliğini; ekonomik, toplumsal ve siyasi olaylara yaklaşımı da muhalif tavrını ortaya koymaktadır.

Sertel, Marksist yaklaşımla İkinci Dünya Savaşı’nı emperyalist bir paylaşım savaşı olarak görmektedir. Nazizm’e ve savaşa karşı dik duruşuyla hem basın hem de siyasetçilerin tepkisini çeken Sertel, Türk basın tarihinde yargılanan ilk kadın gazetecidir. Hükümetin basına yönelik sansür/baskı politikası yoksulluğun giderek artması, hayat pahalılığı ve Varlık Vergisi gibi anti demokratik uygulamalar nedeniyle Sertel, siyasi iktidara karşı muhalif bir tutum alır.

Savaş yılları, gazeteciler için baskının arttığı yıllardır. Matbuat Kanununda yapılmak istenen değişikliğe karşı çıkan Sertel, demokrasilerde halkın haber alma özgürlüğünün engellenemeyeceğini ve basın ağzına kilit vurulamayacağını belirterek basın özgürlüğünü savunur.

Sabiha Sertel, 1930’lar ve 1940’lardaki gerek kadın hakları, evlilik/aile gerekse başta savaş olmak üzere iç ve dış politikaya ilişkin köşe yazılarında dönemin basınının çok ilerisine geçerek sosyalist ve feminist kimliğiyle

değerlendirmeler yapmıştır.

Bu çalışma, Sabiha Sertel'in kadın hakları, aile, evlilik ve toplumsal cinsiyet meselelerine ilişkin görüşleri ile savaş, emperyalizm, faşizm ve demokrasi konularındaki değerlendirmelerinin ortak bir düşünsel zeminde birleştiğini göstermektedir. Sertel, kadınların özgürleşmesini toplumsal eşitlik mücadelesinden, demokrasi talebini ise ekonomik ve siyasal adalet arayışından bağımsız ele almamıştır. Bu yönüyle onun gazeteciliği, yalnızca güncel olayları aktaran bir faaliyet olmanın ötesine geçerek toplumsal dönüşümü hedefleyen eleştirel bir kamusal müdahale niteliği taşımaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna uzanan süreçte kaleme aldığı yazılar, Türkiye'de feminist düşüncenin ve sosyalist muhalefetin erken dönem örnekleri arasında yer almakta; aynı zamanda kadın gazetecilerin basın tarihindeki konumunu anlamak açısından önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu nedenle Sabiha Sertel'in düşünsel mirası, yalnızca döneminin siyasal ve toplumsal tartışmalarını anlamak bakımından değil, günümüzde kadın hakları, basın özgürlüğü ve demokratikleşme üzerine yürütülen tartışmalar açısından da güncelliğini korumaktadır.

Kaynakça

- Abadan Unat, N. (1998). Söylemden protestoya: Türkiye'de kadın hareketlerinin dönüşümü. İçinde A. Berktaş (Ed.), *75 yılda kadınlar ve erkekler* (ss. 323-336). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Tarih Vakfı Yayınları.
- Bebel, A. (1935). *Kadın ve sosyalizm* (S. Sertel, Çev.). Vakit Matbaası.
- Cumhuriyet Gazetesi. (1931; 12 Mart 1933).
- Çatal, B. (2022). Önsöz. İçinde B. Çatal (Ed.), *Sabiha Sertel: Hayatı ve entelektüel mirası* (ss. i-iv). Tarih Vakfı Yayınları.
- Çavdar, T. (2007). *İz bırakan gazeteler ve gazeteciler*. İmge Kitabevi.
- Dikmen, B. A. (2022). Liberal feminizmden sosyalizme Sabiha Sertel'de kadın meselesi ve Türk kadın hareketinin ahvali. İçinde B. Çatal (Ed.), *Sabiha Sertel: Hayatı ve entelektüel mirası* (ss. 77-87). Tarih Vakfı Yayınları.
- Güvenir, O. M. (1991). *İkinci Dünya Savaşı'nda Türk basını*. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Marx, K. (1976). *1844 elyazmaları: Ekonomi politik ve felsefe*. Sol Yayınları.
- Özman, A., & Dede, K. (2022). "Kadını esarete tabi tutan erkek değil cemiyettir": Sabiha Sertel ve burjuva ahlaki üzerine. İçinde B. Çatal (Ed.), *Sabiha Sertel: Hayatı ve entelektüel mirası* (ss. 151-165). Tarih Vakfı Yayınları.
- Sertel, S. (1987). *Roman gibi*. Belge Yayınları.
- Sertel, Y. (2001). *Annem Sabiha Sertel kimdi, neler yazdı?* Belge Yayınları.
- Tan Gazetesi. (1938-1945).
- Tanin Gazetesi. (4 Eylül 1945).
- Tasvir Gazetesi. (4 Eylül 1945).
- Vakit Gazetesi. (3 Eylül 1945).